

DS2

Als de nacht
valt, worden
de illustratoren
wakker

desalniettemin

Inge Schelstraete

De soundscape van Finland

© getty

Met welk cultuurproduct zou je je land promoten? België, dat kan uitpakken met Van Eyck, Bruegel, Rubens en Magritte, kleist voor toerisme en diplomatie meestal voor schilderkunst. Het is even logisch dat Finland richting muziek kijkt. De halve wereld denkt dat zijn volkslied 'Finlandia' is, gecomponeerd door niemand minder dan Jean Sibelius. Klopt niet, maar om de zoveel tijd stelt wel iemand voor om er het volkslied van te maken.

Finland bestelde vorig jaar een 'nationale soundscape' om zichzelf te promoten op evenementen en in campagnes. Die heet *Ääninä*, wat 'stemmen' of 'klanken' betekent, en won een paar dagen geleden de 'Best use of design'-prijs op de City Nation Place Awards voor plaatsmarketing.

Maar *Ääninä* is naast een promotie-instrument toch vooral een kunstwerk. De soundscape, die de Finse atmosfeer

en natuur moet oproepen, gaat over wouden, schors en mos, over water, vorst en wandelen bij zonsopgang. Je hoort violen en fagotten, wind en vogels, maar ook een kantele, een Fins snaarinstrument. Het is meditatief, maar volkomen anders dan de meeste neoklassieken.

Als u een metalhead bent, en weet dat Stratovarius een bassist heeft die Lauri Porra heet: het is dezelfde

Als u een metalhead bent en weet dat Stratovarius een bassist heeft die Lauri Porra heet: het is dezelfde. Naast Stratovarius heeft Porra een klassiek ensemble, componeert hij filmmuziek, en bewaakt de 'auditiële identiteit' van de Moomins, nog zo'n Fins cultuurproduct. Zo'n man kun je wel toevertrouwen om een 'nationale soundtrack' te schrijven.

Porra was naar verluidt al bezig met de soundscape voor de overheid op hetzelfde idee kwam. Muziek zit in de familie: zijn vrouw Dalia Stasevska is dirigente van het BBC Symphony Orchestra, zijn moeder Aino Jalas is hoboïste, haar broer Tapio fluitist. Hun vader Jussi Jalas was dirigent, en getrouwd met Margaretha Sibelius - dochter van Jean. Zo om de 125 jaar schrijft de familie blijkbaar iets om het vaderland te eren, en ook dat zegt wat over een land.

“Het plot van *The Handmaid's Tale* wordt meer en meer plausibel”

De Canadese auteur **Margaret Atwood** ziet haar eigen dystopische verhaal dichterbij komen in Donald Trumps Verenigde Staten. (in The Guardian).

© wireimage

Zodra de nacht valt palmen de dieren de kermis in. Uit 'Kermis in de nacht', Mariachiara Di Giorgio, 2020.
© Christoffor Uitgeverij.

Nachtraven op papier: illustratie-expo brengt ode aan de duisternis

RECENSIE EXPO De nacht is het territorium van dromen en nachtmerries, sprekende dieren en magische wezens. Een wereld vol verbeelding waarin illustratoren zich volop thuis voelen. In de expo *In de nacht* brengen ze een ode aan de donkere uren.

Karst-Janke Rogaar maakte voor 'Lucy en Donker' eerst houtskooltekeningen, fotografeerde die en zette

We zijn het haast vergeten in deze tijden van kunstlicht, neonreclames en lichtvervuiling, maar voor er gaslantaarns bestonden, was de nacht een heel andere wereld dan de dag. De duisternis bracht gewaren met zich mee – echte en denkbeeldige. In tijden waarin de natuur minder getemd was dan vandaag en de wegen er ongeplaveid en modderig bij lagen, was het voor nachtelijke wandelaars niet moeilijk om over boomwortels te struikelen of in grachten en putten te tuimelen. En als je al uit handen kon blijven van nachtbrakers die niets goeds in de zin hadden, waren er nog de bovennatuurlijke wezens die op de loer lagen: duivels in alle maten en soorten, heksen, geesten, dwallichten en elfen – die soms goed-aardig, maar vaak ook kwaadaardig waren.

Nachtluicht was bovendien allesbehalve gezond, zo geloofde men: met het vallen van de nacht daalden ook giftige dampen uit de hemel neer – de nacht leek niet voor niets op de hel. En wie te veel werd blootgesteld aan het maanlicht, kon er maniek van worden. Nacht en ontijd: die woorden hoorden lange tijd bij elkaar als een eenige tweeling.

De nacht is waar de grenzen tussen fantasie en realiteit vervagen. Het ideale terrein voor schrijvers en illustratoren

Wat zijn vervlogen tijden, maar nog steeds wordt in onze verbeelding 's nachts een andere wereld wakker. Een fantastisch universum, waarin de grenzen tussen fantasie en realiteit vervagen en waarin meer mogelijk is dan overdag. Het ideale terrein voor schrijvers en illustratoren. In het Hasseltse illustratiemuseum Villa Verbeelding brengen illustratoren uit binnen- en buitenland een ode aan die magische wereld.

Ontmoeting met een kerkuil

De duisternis is zoveel meer dan de afwezigheid van licht. Het kan zelfs een personage zijn met een eigen stem, zoals in *Lucy en Donker* van de Nederlandse illustratrice Karst-Janneke Rogaar. Donker neemt Lucy mee op avontuur om haar te tonen hoe mooi de nacht

is. Want Donker is niet alleen maar donker, er zitten tal van kleuren in de nacht: de schemering, het licht van de maan, het licht van een lampje in de duisternis. Om de kleurenrijkdom van het donker recht te doen, gebruikte Rogaar een bijzonder procédé: ze maakte eerst houtskooltekeningen, die ze fotografeerde, en waarvan de zwart-waarden vervolgens werden omgezet in drie kleuren: kobaltblauw, framboosroze en malsgeel, die samen het zwart van de nacht, de schemering en het ochtendgloerend geven. Door de percentages van die kleuren aan te passen, ontstaan nog tal van andere kleuren. Elke kleurafgaat werd apart over elkaar gedrukt, met een bijzonder sfeervol resultaat.

Voor de landschappen in het boek zocht Rogaar inspiratie in nachtelijke schetsen op het Schotse eiland Mull. Ze toont hoe in de duisternis de dingen anders lijken dan ze zijn, hoe de takken van bomen bijvoorbeeld in bijten- en monsters veranderen. Rogaar kwam op het idee voor deze bevestiging over het donker door een bijzondere ontmoeting tijdens een avondlijke fietstocht: een kerkuil die haar recht aankee en haar volgde met zijn blink. Kerkuilen zijn ook te vinden op de expo: de leider is het domein van de nachtdieren, met de levenschte illustraties van de hamerklopkeleerhoorn, de colocolo en andere nachtraven van illustrator Patrick. Die je met grote ogen aankijkt in het licht van je zaklamp.

Morgen ben ik groot

De nacht kan komen, die je met de zaklamp moet vermenigen, die is van Joke van Leeuwen. Zij schetst in haar ontroerende graphic novel *De weg naar morgenochtend* de ontdergang van de 12-jarige Veertje, die moet gaan dienen bij "een mervrouw". Ze wordt opgehaald met een auto. In droemachtig verward, soms nachtmierachtige sequenties en prachtige nachtbeelden schetst Van Leeuwen hoe Veertje, die is gebaseerd op haar eigen oma, in één klap afscheid moet nemen van haar kindertijd en in de vaak absurde en soms dreigende wereld van de volwassenen wordt gekatapulteerd. Een nacht lang zweeft ze tussen beide in. Van Leeuwen schilderde de muren van de kamer ook vol geheime boodschappen met glow-in-the-darkverf.

Bij Karst-Janneke Rogaar heeft de nacht leed, bij de Italiaanse grootmeester Lorenzo Matotti is hij aarddonker. Matotti verkent het duistere, ondoordringbare, woud met de illustraties die hij in 2007 maakte naar aanleiding van een productie van de opera *Hansel und Gretel* van Engelbert Humperdinck, in de Metropolitan Opera in New York. "Ik vertrok vanuit de angst die ik als kind voelde bij dit verhaal", schrijft hij in de begeleidende tekst. Die is goed voelbaar als je naar deze beelden kijkt. Het zijn indrukwekkende, zwart-witschilderingen waarin het zwart overheerst, met dramatische clair-obscur-effecten die heftige emoties weerspiegelen. Matotti maakt met forse borstelstreken van het donkere bos een dreigende, ondoordringbare jungle, waarin de details pas bij nadere toezien opvallen: het peperkoeken huisje valt amper op tus-

sen de woeste boomstammen. De personages zijn niet meer dan silhouetten zonder gezicht. Het versterkt de unheimische sfeer in deze beelden – een groot contrast met het vriendelijke bos uit *Het Oinkbeest* van Inge Bogaerts, een graphic novel-versie van het gelijknamige sprookje van Elly en Rikardt.

Dieren op de kermis

Matotti's landgenote, de veelbekroonde Mariachiara Di Giorgi, reflecteert in haar illustraties voor het boek *Kermis in de nacht* over het contrast tussen de ruimte die de mens voor zichzelf heeft ingericht en de natuur, over lawaai en stilte. Zodra de nacht valt en de laatste mens van het tooneel is verdwenen, palmen de dieren de kermis in. Het zijn oogstrelende, filmische beelden, waarin de lichtjes van de kermis warm oplichten in de nacht. Je ziet de dieren vanuit het stralende licht van de kermis naar wat de mensen doen, je ziet ze in het donker als de lichten van de kermis uitgaan, en je ziet ze de kermis veroveren: de welp gaat de beensvissen, die ree en de wolf bestellen friet, een bonte beestenbeest probeert de botsautootjes oren en rijs in de achterban. Telkens als je kijkt, zie je weer nieuwe details.

De nacht betekent ook verstilling. Die vind je bij de Duitse Britta Teckentrup, die een schommel in de duinen aan zes getuige laat zien het lief en de kermis van de buurtbewoners: vrienden schijnen worden er gesmeed en opgezeggd, liefdes bezegeld, er wordt gefest, er worden verhalen verteld, er wordt afscheid genomen en gerouwd. Seizoen in, seizoen uit staat de schommel paraat. De nachtbeelden zijn betoverend, met fonkelende sterrenhemels en door de maan verlichte gongen. Het is een verhaal over de nacht, maar evengoed een onderzoek naar de nacht. "Ik word aange-trokken door de duisternis", schrijft Teckentrup. "De manier waarop het licht valt, de schaduwen – er zit iets dubbelzinnigs in dat me fascineert."

De nacht toont zich in zijn zachte kant bij de jonge Stien Van Kerkhoven, die zich in haar debuut *Een huis voor twee* met een meesterlijk dierentekenaar toont met een bijzonder oog voor detail, kleurschakeringen en lichtinval.

Je zou bij alle nachtelijke avonturen nog vergeten dat er 's nachts vooral geslapen wordt. De expo verwelkomt je met de slapende mensen van de jonggestorven Vanessa Verstappen. Drefkebre en tegelijk gevoelige plotlootdekkingen met veel wirtuisme. Ze tonen de kwetsbaarheid en de onbereikbaarheid van wie slaapt. "Ik teken slapende mensen, maar eigenlijk teken ik louter hun slaap, ik kopieer hun slaap, ik verzamel hun slaap, met respect voor de schone slaper zelf. Het wit is er voor hem om zijn dromen in te vervullen. Des te dieper hij slaapt, des te verder ebt hij weg in het papier", schreef ze erover. Papieren dromen, zo kun je deze expo nog het best omschrijven.

Verrie Vanden Bosch

In de nacht
Hasselt, Villa Verbeelding, tot 19 april 2026.
★★★★☆

de zwartwaarden om in drie kleuren: kobaltblauw, framboosroze en malsgeel. © Querido